Beyaz Kentteki Axolotl : "Doğruyu Söylemeye Çalışan Bir Yalancı"

ORUÇ ARUOBA

Şuna benzer bir düşünceyle girişsek *Beyaz Kentte*'deki Axolotl'u anlamaya: Bir geminin makina dairesi gitmez — geminin devindiği, yol aldığı duygusunu vermez. Olsa olsa, bazı düzenli seslerden sonuç olarak çıkarabilir makine dairesindeki kişi, geminin devindiğini. Bu seslerin tekdüzeliği de, giderek, belki, bu sonuca bile ulaşamaz bir duruma sokar kişiyi.

Makina dairesinde giden, devinimsizlik, durgunluk duyar daha çok: belki, bir gölün kıpırtısız sularının dibinde, kumlarda yatan bir Axolotl'a yakıştırılabilecek bir duygu...

Bu koşutluğa hemen bağlayabileceğimiz bir olgu, *Beyaz Kentte* de yer alan —Axolotl'un çektiği— «film içinde film»lerin bir özelliği: Hepsi devinimin filmleridir: —Yürürken, travmaydan, feribottan, yarılan sular, uçuşan çamaşırlar— hep devinim...

Şöyle diyelim öyleyse: Fazlaca durgun kalmış, devinime susamış bir Axolotl'du *Beyaz Kentte* sahile vuran. Gelişigüzel yürüyüşünün ve rastgele atladığı tramvayın onu götürdüğü rastlantısal yerde durur, yerleşir.

Burada, artık, kendi içindeki devinime yol açılacaktır.

Kız ile kurduğu ilişki —

***

Ama, buna geçmeden önce, Axolotl'un kıpırtısız durabilme özelliğinden başka bir özelliğe değinmek gerek: Axolotl'lar, bütün hayvanların geçirdiği ve biyolojik evrimin de aşamalarını oluşturduğu düşünülen canlılık düzeylerinden ilkinde, «larva» olarak 'takılıp kalmış' bir canlılardır. Bu yüzden de —cinsellik bu aşamaların sonuncusunda olaganaklı olduğundan— aslında, çoğunlukla, cinsiyetleri yoktur. Ancak epey uzun zaman aralıklarıyla (o da bazen) garip bir biyolojik değişim geçirerek cinsiyet organları peydahlar, çiftleşirler...

Bu özellik *bizim Axolotl*'umuzla ilgili ne ifade ediyor?

Kendi içinde devinime girişen Axolotl'a bir dış odak gereklidir — bu da cinselliği içerir; çünkü, en temel güdülerine dek inen bir «ilk» devinim durumuna girmektedir.

***

Kuzeydeki kentte bekleyen öteki kadın da bu çerçevede yer alır: Axolotl'un kurulu düzeninin temel öğesi olan kadın, onun, «ilettiği öteki»dir — mektuplarla ve filmlerle, kendini anlattığı öteki...

Ancak,düzeni terketmesinin sonucu olarak, bu iletiler de nitelik değiştirir; en son film, 'yazısız'dır — yalnızca devinen Axolotl tarafından çekilmiş olma içeriğini iletir. Son telgraf ise, 'sahici' bir ileti olarak başlar, ama Axolotl'un hayalinde süren ve kendini kavramaya çalıştığı; kendini; kendi kendine anlattığı bir monologa dönüşür: «... bir kadın gövdesi uçsuz bucaksızdır...»

***

Kız ile kurduğu ilişki, aslında («dışsal» açıdan) bir ilişki sayılmayabilir bile; ama («içsel» olarak) yaşamsal önem taşır Axolotl için: geçirmekte olduğu değişimin odağı; kendi dışında ulaşabildiği bir anlam noktasıdır, kız ve «bacaklarının arasındaki kara zümrüt»...

Kızın, kısa zamanda garipliğini farkedip, «akıllı», «gerçekçi» bir insan olarak sorgulamaya başladığı ilişki, Axolotl için tamamiyle nedensizdir; yalnızca «kendi için» bir anlamı vardır. Kız sorar: «Benden ne istiyorsun? Sonumuz ne olacak?» diye. Axolotl'un verecek yanıtı yoktur.

Hiç tanımadığı (ikisi için de yabancı olan bir üçüncü dille anlaşabildiği) birisi olması önemlidir kızın: «Neden»leri, «niçin»leri, «zorunluluk»ları, «gerekirlik»leri üzerinden atmış olan —ya da atmaya çalışan— Axolotl, temel deviniminde tamamiyle rastlantısal olmaya yönelmiştir.

Dünya, Axolotl için, gelişigüzeldir.

***

Bu noktada yanlış anlamanın ve anlaşılmanın kıyısına vardık; geri dönüp baştan bir daha alalım: —

Makina dairesi, sürekli uyulması gereken bir düzendir — gereklerine göre, küçük ayarlamalarla, onarımlarla, sürekli işler tutulması gereket bir düzen.

Bu düzen, kendi içinde» devinimsiz dururken, «dışarı»daki devinimi sağlar.

Axolotl, öyleyse, yıllar yılı, kendisi devinimsiz kalarak kendi dışındaki devinime hizmet etmiş, ona bağımlı olmuştur.

Şimdiyse, bundan kurtulma yolundadır (sorun, şimdi, zorunlulukların dışına çıkarken, yeni bir zorunluluğun ağına düşmemektedir; çünkü düzen, herşeyin, en küçük şeylerin bile ardında gizli, pusuda bekler) —aslında, her türlü düzenin dışına çıkma düzeni toprak terketme edimi içindedir: belki, Axolotl, artık, tamamiyle kendinden kaynaklanan bir devinim gerçekleştirecek, «larva» olmaktan çıkacaktır.

***

Çıkamaz.

İlkin, odak seçtiği kız, kendisi gibi biri; bir Axolotl değildir: «güven», «belirginlik», «gelecek» istemektedir — zamanı da uzamı da bir kenara atıp «saf» ilişki, «saf» devinim olmak istememektedir. Kaçıncı gününde, aklına gelir, ciddi ciddi, ben yabancılarla yatmam» der...

Sonra, Axolotl, soyguncusunu tanıyıp, parasını geri alma sevdasına düşer (bu da düzenin bir oyunudur aslında); hastanede kaybettiği zaman içinde de, kız çekip gitmiştir.

Axolotl da gider: yeni bir odak peşinde olmasa bile, yeni bir odak bulacağı «dışsal» devinim içinde, gider — «film içinde film»in donan son «yeni odak»lı karesi, filmin de son karesidir...

Not : Bu yazı, *Beyaz Kentte*'yi (en az bir kez) dikkatle seyretmiş bir okur varsaymakta; filmi anlatmayı değil, yorumlamayı amaçlamaktadır.

[Bu yazı, tasarlandığında, «zaman - uzam», «dinginlik - devinim» gibi kavramlara yaslanarak, sonunda, «özgürlük» ve «kişi ilişkisi» çerçevesine yönelecekti. Cortazar'ın Axolotl tanımından («zaman ve uzamı durdurarak sonsuzluğa yönelen varlık») yola çıkacak; «Axolotl»un Hintçe kökeninden («su oyunu») geçecek; filmdeki unutulmaz söze — Beyaz Kentte'ki Axolotl kadar, genel olarak sinema sanatını niteleyen söze — («Ben doğruyu söylemeye çalışan bir yalancıyım») gelecekti. Oraya geldi; başka bir yere gideceği de yok...]

1986, "...ve sinema" Dergisi

EVV3L: http://evvel.org
Oruç Aruoba İlgileri: http://evvel.org/ilgi/oruc-aruoba